

LAKIALOITE 35/2001 vp

Laki rikoslain 21 luvun muuttamisesta

Eduskunnalle

Koulunkäynti- ja työrauha ovat yksilöiden nk. subjektiivisia oikeuksia. Joukkotiedotusvälineet kertovat kuitenkin lähes päivittäin teoista, jotka loukkaavat näitä kahta oikeutta.

Erilaista kiusaamista on esiintynyt aina. Joskus se alkaa hiekkalaatikolla ja jatkuu myöhemmin päiväkodeissa, kouluissa, opiskelupaikoissa ja työelämässä. Kiusaamismuodot muuttuvat ja kiusaamiselta voidaan tuskin koskaan täysin välttyä.

Koulukiusaamisen selvittämistä vaikeuttaa se, että kiusaaminen tapahtuu hyvin usein "ei-kenenkään-maalla" eli esimerkiksi välitunneilla ja kotimatkoilla, jolloin aikuisten silmiä ei välttämättä ole näkemässä, mitä nuorten keskuudessa tapahtuu.

Työpaikkakiusaamisen selvittämisen keskeisin ongelma on usein kiusaajan asema. Työpaikkakiusaaja on monessa tapauksessa kiusatun esimies. Kynnys syyttää esimerkiksi yrityksen toimitusjohtajaa seksuaalisuonteisesta työpaikkakiusaamisesta on hyvin korkea johtuen työntekijän ja tämän esimiehen välisestä hierarkkisesta suhteesta.

Erityisen ongelmallista on niin ikään ns. epäsuora kiusaaminen, jossa voi olla kysymys esimerkiksi koululaisen tai työntekijän täydellisestä sosiaalisesta eristämisestä luokan tai työpaikan toiminnasta ja ystävyysverkostoista.

Suomen oikeuskäytännössä on katsottu, että viime kädessä vastuu koulunkäyntirauhasta kuuluu oppilaitoksen ylläpitäjälle, kunnalle tai kuntayhtymälle. Jokainen työnantaja on vastaavasti vastuussa työrauhasta.

Ensisijainen vastuu on kuitenkin aina kiusaajalla itsellään. Rikosoikeuden näkökulmasta ongelmana on, että kiusaamistapauksia arvioidaan tänä päivänä joko lievinä, tavallisina tai törkeinä pahoinpitelyinä. Pahoinpitelyn objektiivinen teonkuva ei aina sovellu kovin luontevasti kiusaamistapauksiin. Vain koululainen tai työntekijä tietää, koska häntä kiusataan ja mikä hänelle on kiusaamista. Jollekin tukan pörrötys, takamukselle läimäytys tai huoraksi nimittely on kiusaamista, joku toinen pitää sitä taas hyväksyttävänä.

Rikoslakiin tarvitaan uusi rikosnimike, jossa otetaan huomioon kiusaamistapausten subjektiivinen luonne. Kiusaaminen voi olla luonteeltaan fyysistä, kuten esimerkiksi potkimista, lyömistä, tukan pörrötystä, takamukselle läimäytelyä tai sylkemistä. Toisaalta se voi olla myös psyykkistä ja sosiaalista, kuten jatkuvaa nimittelyä tai eristämistä. Olennaista on se, että kiusaamisen kohde eli uhri kokee teot kiusaamiseksi ja niistä aiheutuu hänelle fyysistä tai psyykkistä kipua.

Uuden rikosnimikkeen myötä myös rikosvastuun alkamisikä on myöhemmin otettava uudelleen tarkasteltavaksi. Nykyinen 15 vuoden ikä on liian korkea, sillä nuoret kehittyvät nopeammin kuin aikaisemmin. Uuden rikosnimikkeen kautta kiusaamistapausten vähentämiseen saadaan kuitenkin mukaan lastensuojelulliset toimenpiteet.

Ehdotetussa säännöksessä tarkoitettun koulukiusaamisen katsotaan tapahtuvan koulussa, jos kiusaamisteko on tehty koulun tiloissa, koulu-

matkalla tai kouluajan aikana koulun määräämissä tehtävissä koulun ulkopuolella.

Koululla ehdotetussa säännöksessä tarkoitetaan kaikkia eri oppilaitoksia peruskouluista yliopistoihin.

Työpaikkakiusaamista voi tapahtua työpaikalla, työmatkalla tai työaikana työnantajan määräämissä tehtävissä työpaikan ulkopuolella.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että eduskunta hyväksyy seuraavan lakiehdotuksen:

Laki

rikoslain 21 luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään 19 päivänä joulukuuta 1889 annetun rikoslain (39/1889) 21 lukuun uusi 11 a § seuraavasti:

21 luku

Henkeen ja terveyteen kohdistuvista rikoksista

11 a §

Koulu- ja työpaikkakiusaaminen

Joka tahallaan aiheuttaa toiselle fyysistä tai psyykkistä kipua koulussa tai työpaikalla, on

tuomittava *koulu- tai työpaikkakiusaamisesta* sakkoon, jollei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta.

Yritys on rangaistava.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-kuuta 2002.

Helsingissä 3 päivänä huhtikuuta 2001

Jouni Lehtimäki /kok
Olli Nepponen /kok
Veijo Puhjo /vas
Hanna Markkula-Kivisilta /kok
Sari Sarkomaa /kok
Raija Vahasalo /kok
Pertti Hemmilä /kok
Lauri Oinonen /kesk
Petri Neittaanmäki /kesk
Leea Hiltunen /skl
Tero Rönni /sd
Henrik Lax /r

Reijo Kallio /sd
Kalevi Olin /sd
Osmo Puhakka /kesk
Kirsi Piha /kok
Esa Lahtela /sd
Juhani Sjöblom /kok
Jyri Häkämies /kok
Petri Salo /kok
Esko Kurvinen /kok
Sulo Aittoniemi /alk
Paula Lehtomäki /kesk
Arto Seppälä /sd

Harry Wallin /sd
Jari Koskinen /kok
Pekka Nousiainen /kesk
Antti Rantakangas /kesk
Toimi Kankaanniemi /skl
Inkeri Kerola /kesk
Gunnar Jansson /r
Jouko Jääskeläinen /skl
Johannes Leppänen /kesk
Matti Saarinen /sd
Susanna Rahkonen /sd
Klaus Hellberg /sd
Jaana Ylä-Mononen /kesk
Pentti Tiusanen /vas
Jyrki Katainen /kok
Iivo Polvi /vas
Jaakko Laakso /vas
Pertti Turtiainen /vas
Unto Valpas /vas
Marja Tiura /kok
Tuija Nurmi /kok
Håkan Nordman /r
Leena Rauhala /skl
Pirjo-Riitta Antvuori /kok
Ismo Seivästö /skl
Seppo Lahtela /kesk
Marja-Leena Kempainen /skl
Pekka Vilku /kesk
Jari Vilén /kok
Lasse Virén /kok
Tero Mölsä /kesk
Kalervo Kummola /kok
Pekka Kuosmanen /kok
Pertti Mäki-Hakola /kok
Riitta Prusti /sd
Heli Paasio /sd
Hannes Manninen /kesk
Pauli Saapunki /kesk
Kyösti Karjula /kesk
Nils-Anders Granvik /r
Pirkko Peltomäki /sd
Risto Kuisma /rem
Rauha-Maria Mertjärvi /vihr
Anne Huotari /vas
Marjaana Koskinen /sd

Leena-Kaisa Harkimo /kok
Martti Tiuri /kok
Jari Leppä /kesk
Eero Lämäsä /kesk
Sakari Smeds /skl
Seppo Kääriäinen /kesk
Mauri Salo /kesk
Olavi Ala-Nissilä /kesk
Mika Lintilä /kesk
Raimo Vistbacka /ps
Marjukka Karttunen-Raaskio /kok
Christina Gestrin /r
Niilo Keränen /kesk
Hannu Aho /kesk
Markku Markkula /kok
Mirja Ryyänen /kesk
Juha Rehula /kesk
Mari Kiviniemi /kesk
Juha Karpio /kok
Leena Luhtanen /sd
Matti Kangas /vas
Eero Akaan-Penttilä /kok
Matti Väistö /kesk
Markku Rossi /kesk
Seppo Kanerva /kok
Timo Kalli /kesk
Tuija Brax /vihr
Anni Sinnemäki /vihr
Hannu Takkula /kesk
Juha Korkea-aho /kesk
Mikko Elo /sd
Kari Urpilainen /sd
Irina Krohn /vihr
Marjatta Stenius-Kaukonen /vas
Reijo Laitinen /sd
Matti Huutola /vas
Kari Myllyniemi /kesk
Raimo Mähönen /sd
Ulla Juuro /sd
Rakel Hiltunen /sd
Katja Syvärinen /vas
Susanna Huovinen /sd
Päivi Räsänen /skl
Riitta Korhonen /kok
Kaarina Dromberg /kok

LA 35/2001 vp — Jouni Lehtimäki /kok ym.

Markku Laukkanen /kesk
Matti Vähänäkki /sd
Timo Seppälä /kok

Jukka Gustafsson /sd
Tapio Karjalainen /sd
Paula Kokkonen /kok